

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący)

SSN Leszek Bielecki (sprawozdawca)

SSN Ewa Stryczyńska

w sprawie z odwołania U.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we Wrocławiu

z udziałem M. G.

o ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 25 czerwca 2025 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 29 czerwca 2023 r., sygn. akt III AUa 457/22,

**uchyla zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu i
sprawę przekazuje temu Sądowi do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Leszek Bielecki Renata Żywicka Ewa Stryczyńska

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z 29 czerwca 2023 r., III AUa 457/22, po rozpoznaniu apelacji U. (płatnik

składek) od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 15 grudnia 2021 r., VIII U 3111/20, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I oraz poprzedzającą decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we Wrocławiu z 11 września 2020 r. w ten sposób, że stwierdził, iż zainteresowany M. G. w okresie od 1 do 31 października 2019 r. oraz od 1 do 31 stycznia 2020 r. nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, wypadkowym jako osoba wykonująca umowę zlecenia zawartą z płatnikiem składek oraz orzekł o kosztach procesu.

W sprawie tej ustalono, że zainteresowany został zgłoszony przez płatnika składek jako zleceniobiorcę w okresie od 1 do 31 października 2019 r. oraz od 1 stycznia do 29 lutego 2020 r. jedynie do ubezpieczenia zdrowotnego, a od 1 do 30 września 2019 r., od 1 listopada do 31 grudnia 2019 r. i od 1 marca 2020 r. do ubezpieczeń społecznych.

Równocześnie w okresie od 1 lutego 2019 r. do 30 kwietnia 2020 r. inny płatnik składek, tj. M. w W., wykazywało zainteresowanego jako osobę wykonującą pracę na podstawie umowy zlecenia. Z tytułu tej umowy M. w dniu 10 października 2019 r. wypłaciło mu wynagrodzenie za wrzesień 2019 r. w kwocie 2.087,40 zł brutto i w dniu 10 stycznia 2020 r. wypłaciło wynagrodzenie za grudzień 2019 r. w kwocie 602,70 zł brutto. Były to wynagrodzenia niższe od minimalnego wynagrodzenia, które od 1 stycznia 2019 r. wynosiło 2.250,00 zł brutto a od 1 stycznia 2020 r. 2.600,00 zł brutto.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział we Wrocławiu decyzją z 11 września 2020 r., nr [...], na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1, w związku z art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 13 pkt 2 i art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350, ze zm., dalej jako ustawa systemowa), stwierdził, że zainteresowany jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu w okresie od 1 do 31 października 2019 r. oraz od 1 do 31 stycznia 2020 r. Od decyzji tej odwołał się płatnik składek – U..

W ocenie Sądu pierwszej instancji odwołanie płatnika składek nie zasługiwało na uwzględnienie. Powołał się przy tym na art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, z

której wynika, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają również osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Dalej wskazał na art. 12 ust. 1 tej ustawy, zgodnie z którym zleceniobiorcy podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu, a na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy podlegają dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu, i art. 13 pkt 2 ustawy, który stanowi natomiast, że obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu podlegają zleceniobiorcy od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy.

Sąd Okręgowy podkreślił również, że zgodnie z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, a więc także zleceniobiorca, której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a (minimalne wynagrodzenie), spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym jako zleceniobiorca oraz z kolejnej lub kolejnych umów zlecenia. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a (minimalne wynagrodzenie). Zgodnie zaś z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonych stanowi przychód o którym mowa w art. 4 pkt 9 ustawy. Przepis ten odwołuje się zaś do definicji przychodu określonej w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przychodem w rozumieniu ustawy są zaś otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń (art. 11 ust. 1).

Wskazując na powyższe Sąd pierwszej instancji uznał, że podstawę wymiaru składki stanowi wynagrodzenie wypłacone w danym miesiącu. Z bezspornych zaś ustaleń faktycznych wynikało, że wynagrodzenie za wrzesień 2019 r. wypłacone zainteresowanemu 10 października 2019 r. i wynagrodzenie za grudzień 2019 r.,

które zostało wypłacone 10 stycznia 2020 r., były wynagrodzeniami niższymi niż wynagrodzenie minimalne. Tym samym Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

Apelację od powyższego wyroku wniósł U. zaskarżając wyrok w całości i wnosząc o jego zmianę poprzez zmianę decyzji organu rentowego i stwierdzenie, że zainteresowany w spornym okresie nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, wypadkowym jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek.

Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja zasługiwała na uwzględnienie. Wskazał, że istotą sporu było ustalenie tytułu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, emerytalnym, rentowym i wypadkowemu, w przypadku zbiegu tytułów ubezpieczeń, w tym ustalenie dopuszczalności i skuteczności przez zainteresowanego dokonania wyboru tytułu podlegania tym ubezpieczeniom w warunkach art. 9 ust. 2 w związku z art. 9 ust. 2 c ustawy systemowej.

Sąd odwoławczy wyjaśnił, że wykonywanie pracy na podstawie umowy zlecenia stanowi obowiązkowy tytuł do ubezpieczenia emerytalnego i rentowego i wypadkowego (z wyjątkiem zleceniobiorców - uczniów szkół ponadpodstawowych lub studentów, do ukończenia 26 lat) oraz zdrowotnego. Powyższe wynika z treści art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, zgodnie z którym obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są: osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, zwanymi dalej „zleceniobiorcami”, oraz osobami z nimi współpracującymi, z zastrzeżeniem ust. 4. Na mocy art. 12 ust. 1 ustawy, osoby te podlegają również obowiązkowemu ubezpieczeniu wypadkowemu. Instytucję zbiegu tytułów do ubezpieczenia i kwestię jej rozstrzygnięcia reguluje art. 9 ust. 2 oraz 2c ustawy systemowej. Zgodnie z pierwszym z wymienionych przepisów osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Może ona

jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem ust. 2c i 7. Z kolei, zgodnie z ust. 2c osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a.

Dalej wskazał, że stosując art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, użyte w tym przepisie pojęcie „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe”, nie można interpretować, posługując się art. 18 ust. 1 ustawy systemowej i utożsamiać go z przychodem zdefiniowanym w art. 4 pkt 9 tej ustawy. Należy bowiem zwrócić uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięte zostało już, że użyty w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej zwrot „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 lutego 2013 r., I UK 484/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 282; z 18 kwietnia 2018 r., III UK 54/17, LEX nr 2555096; z 13 grudnia 2018 r., I UK 58/18; OSNP 2019 Nr 7, poz. 88). W stanowisku tym podkreśla się, że ustawodawca posłużył się w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej pojęciem „podstawy wymiaru składek” w innym znaczeniu niż w art. 18 ust. 1 tej ustawy. Biorąc pod uwagę odrębność instytucji uregulowanych w art. 9 ust. 1a oraz w art. 18 ust. 1 ustawy systemowej należy uznać, że w powołanych przepisach ustawodawca nadaje temu pojęciu różną treść normatywną. Przede wszystkim art. 9 ust. 1a został umieszczony w rozdziale drugim ustawy systemowej zatytułowanym „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym”, który - jak sam tytuł wskazuje - reguluje zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej). Zasady ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, w tym podstaw ich wymiaru (art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej), zostały odrębnie uregulowane w rozdziale trzecim tej ustawy. W związku z tym należy rozdzielić samą

instytucję podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu i rentowym od instytucji następczego ustalania wysokości składek oraz ich podstawy wymiaru. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 ustawy systemowej), którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a ustawy systemowej w sytuacji, gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego te same argumenty wskazują, że również i „podstawa wymiaru składek” z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wynika z treści zawartej umowy o świadczenie usług i faktycznego jej wykonywania. Nie jest przy tym istotne, że dopiero od 1 stycznia 2017 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1265), które wprowadziły w odniesieniu do umów zlecenia minimalną stawkę godzinową oraz zasadę, zgodnie z którą w przypadku umów zawartych na czas dłuższy niż 1 miesiąc, wypłaty wynagrodzenia w wysokości wynikającej z wysokości minimalnej stawki godzinowej dokonuje się co najmniej raz w miesiącu (art. 8a ust. 6 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę). Obowiązujące przed tą datą przepisy odnoszące się do minimalnego wynagrodzenia za pracę, przy uwzględnieniu art. 85 § 2 k.p. (Wypłaty wynagrodzenia za pracę dokonuje się co najmniej raz w miesiącu, w stałym i ustalonym z góry terminie), dotyczyły minimalnego wynagrodzenia za miesiąc pracy. W korelacji z tym unormowaniem pozostaje ustawa systemowa, która w stosunku do wszystkich płatników (a nie tylko pracodawców) wprowadza obowiązek raportowania co miesiąc o podstawie wymiaru składki (art. 41 ust. 3 pkt 4 tiret b). Ten aspekt decyduje o sposobie rozumienia art.

9 ust. 2c ustawy systemowej, a konkretnie o tym, że porównanie podstawy wymiaru składki z minimalnym wynagrodzeniem za pracę następuje w ujęciu miesięcznym.

Podsumowując Sąd odwoławczy uznał, że podstawa wymiaru składki w danym miesiącu stanowi iloczyn umówionej stawki godzinowej przemnożonej przez liczbę godzin przepracowanych w tym miesiącu, niezależnie od tego, jak strony się umówiły w zakresie terminów płatności wynagrodzenia. Taki pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 12 kwietnia 2022 r. w sprawie II USKP 144/21 i należy je zaakceptować na gruncie niniejszej sprawy. Ustawodawca dając zleceniobiorcy mającemu zawartych w tym samym czasie kilka umów zleceń, prawo wyboru, z tytułu której umowy będzie podlegał ubezpieczeniom społecznym, ograniczył ten wybór jedynie warunkiem wynikającym z art. 9 ust. 2 c, czyli jest on aktualny zawsze jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a tj. kwotę minimalnego wynagrodzenia. Brak jest normatywnych podstaw ograniczania prawa zleceniobiorcy do dokonywania, zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy wyboru tytułu ubezpieczenia w zakresie szerszym, niż to uczynił ustawodawca w cytowanym art. 9 ust. 2 c.

W świetle powyższych uwag, Sąd drugiej instancji uznał zarzuty apelacji naruszenia przez Sąd pierwszej instancji prawa materialnego, za trafne i po analizie stanu faktycznego niniejszej sprawy i dokonaniu subsumpcji ustalonych faktów pod obowiązujące regulacje prawne, podzielił te zarzuty oraz argumentację przytoczoną na ich poparcie. Skoro zatem zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych rozstrzyga się osobno w każdym miesiącu kalendarzowym, to stosując art. 9 ust. 2 ustawy systemowej należy uznać, że zainteresowany podlegał u odwołującego się obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w miesiącach, w których nie uzyskiwał on przychodów lub uzyskiwał przychody u innego płatnika, przy czym łączna wysokość tych przychodów opiewała na kwotę niższą, niż kwota określona w art. 18 ust. 4 pkt 5a.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie: 1/ art. 9 ust. 2 w związku z art. 9 ust. 2 c ustawy systemowej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało przyjęciem, że: (a) zainteresowany miał prawo wyboru

tytułu ubezpieczenia, w sytuacji, gdy w miesiącu, w którym nie dokonał wyboru, nie osiągnął przychodu wyższego od określonego w art. 18 ust. 4 pkt 5a ustawy systemowej i nie był w stanie określić wysokości przychodu osiąganego w następnych okresach czasu z uwagi na fakt, iż jego wysokość wynagrodzenia była uzależniona od ilości przepracowanych godzin; (b) zainteresowany w spornym okresie nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym, wypadkowym jako osoba wykonująca umowę zlecenia zawartą z płatnikiem składek, w sytuacji, gdy prawidłowe zastosowanie tych przepisów prowadzi do wniosków przeciwnych tj. do stwierdzenia, iż wobec faktu, że zainteresowany w spornych okresach, uzyskał przychód z tytułu umowy zlecenia zawartej z innym płatnikiem składek, a zatem podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia była niższa niż minimalne wynagrodzenie za pracę to ubezpieczenia społeczne z tytułu umowy zlecenia u płatnika składek mają dla zainteresowanego w spornych okresach charakter obowiązkowy; 2/ art. 18 ust. 4 pkt 5a w związku z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, skutkiem czego było przyjęcie, że podstawę wymiaru składek zainteresowanego na ubezpieczenia należy rozumieć jako wynagrodzenie wynikające jedynie z treści stosunku zlecenia z płatnikiem składek, a nie jako łączny przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 ustawy systemowej.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną płatnik składek wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie od skarżącego organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej, osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów zlecenia, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tej umowy, która powstała (została zawarta) najwcześniej. Artykuł 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy

systemowej stanowi, że taka osoba może dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 2c i 7. Z kolei art. 9 ust. 2c ustawy systemowej przewiduje, że zleceniobiorca, którego podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, spełniający zarazem warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów (na przykład innych umów zlecenia), podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej (o obowiązkowym podleganiu ubezpieczeniom z innych tytułów) nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę.

W wyroku Sądu Najwyższego z 22 października 2020 r., II UK 337/19 (niepublikowany) podkreślono, że z przywołanych przepisów wynika, że generalnie podstawą do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi jest najwcześniej zawarta umowa (art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej). Zleceniobiorcy przysługuje ponadto wybór co do dobrowolnego ubezpieczenia z tytułu pozostałych umów (art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej). Należy jednak uwzględnić przy tym – jako *lex specialis* („z zastrzeżeniem”) – art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Zastrzeżenie „odsyłające” do art. 9 ust. 2c, przy uwzględnieniu gramatycznych reguł wykładni, należy rozumieć w ten sposób, że sytuacja prawna zleceniobiorcy jest regulowana treścią art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej (dobrowolność co do objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmiany tytułu ubezpieczeń) tylko wtedy, gdy nie będzie wypełniała hipotezy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Tym samym sytuacja prawna omawianej osoby w pierwszej kolejności powinna być oceniana przez pryzmat regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i dopiero wówczas, gdy hipoteza normy prawnej zawartej w tym przepisie nie zostanie spełniona, sytuacja ta będzie uregulowana wprost normą wynikającą z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, która *a contrario* formułuje zasadę, zgodnie z którą zleceniobiorca nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu drugiej i ewentualnych

kolejnych umów zlecenia. Innymi słowy, ocena sytuacji prawnej zleceniobiorcy dokonywana z uwzględnieniem regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej powinna „wyprzedzać” ocenę dokonywaną wyłącznie na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy systemowej (tak, odnośnie do art. 9 ust. 4a ustawy systemowej i sytuacji prawnej zleceniobiorców uprawnionych do emerytury lub renty, stwierdzono w wyroku Sądu Najwyższego z 21 marca 2019 r., II UK 548/17, LEX nr 2638597). Przepis art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zasady tej nie stosuje się wówczas, gdy łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów – np. w wyniku wyboru, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej – osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę. Innymi słowy, wybór dodatkowych tytułów ubezpieczenia, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej, możliwy jest pod warunkiem, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest co najmniej równa kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jeżeli tak nie jest, art. 9 ust. 2c ustawy systemowej nakazuje uwzględniać – poza najwcześniej zawartą umową – także inne tytuły (w tym przypadku umowy zlecenia), tak aby podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu osiągnęła co najmniej kwotę minimalnego wynagrodzenia. Zgodnie z art. 18 ust. 3 ustawy systemowej, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców ustala się zgodnie z ust. 1, jeżeli w umowie agencyjnej lub umowie zlecenia albo w innej umowie o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie. W uchwale składu siedmiu sędziów z 10 września 2009 r., I UZP 5/09 (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 71) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że niewypłacone pracownikowi wynagrodzenie za pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, gdyż nie jest prawnie możliwe uwzględnianie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników jakichkolwiek należności, które nie stały się przychodem ze stosunku pracy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Przychód ten zaś powstaje dopiero w momencie rzeczywistego otrzymania lub postawienia go do dyspozycji pracownika, stąd przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne istotne jest, czy powstał przychód z tytułu stosunku pracy, a więc czy nastąpiła wypłata należności lub jej postawienie do dyspozycji ubezpieczonego.

Za trafny należy uznać pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z 22 października 2020 r., II UK 337/19, że – stosując art. 9 ust. 2c ustawy systemowej – użytego w tym przepisie pojęcia „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” nie można interpretować, posługując się art. 18 ust. 1 tej ustawy i utożsamiać go z przychodem zdefiniowanym w jej art. 4 pkt 9. W orzecnictwie Sądu Najwyższego zostało już rozstrzygnięte, że użyty w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej zwrot „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 4 lutego 2013 r., I UK 484/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 28; z 18 kwietnia 2018 r., III UK 54/17, LEX nr 2555096 oraz z 13 grudnia 2018 r., I UK 58/18, OSNP 2019 nr 7, poz. 88). W stanowisku tym podkreśla się, że ustawodawca posłużył się w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej pojęciem „podstawa wymiaru składek” w innym znaczeniu niż w art. 18 ust. 1 tej ustawy. Biorąc pod uwagę odrębność instytucji uregulowanych w art. 9 ust. 1a oraz w art. 18 ust. 1 ustawy systemowej, należy więc uznać, że w powołanych przepisach ustawodawca nadaje temu pojęciu różną treść normatywną. Przede wszystkim art. 9 ust. 1a został umieszczony w rozdziale drugim ustawy systemowej, zatytułowanym „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym”, który – jak sam tytuł wskazuje – reguluje zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej). Zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne, w tym podstaw ich wymiaru (art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej), zostały natomiast odrębnie uregulowane w rozdziale trzecim tej ustawy. W związku z tym trzeba odróżnić samą instytucję podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu i rentowym od instytucji następczego ustalania wysokości składek oraz podstawy ich wymiaru. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 ustawy systemowej),

którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca, i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a ustawy systemowej w sytuacji, gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z jej art. 18 ust. 1.

Te same argumenty dowodzą, że również „podstawa wymiaru składek” z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wynika z treści zawartej umowy o świadczenie usług i faktycznego jej wykonywania. Uwzględniając tę zależność, za wadliwe należy uznać założenie, że w przypadku zbiegu tytułów ubezpieczeń, trzeba brać pod uwagę jako podstawę wymiaru składek w danym miesiącu z poszczególnych umów zlecenia wyłącznie faktyczny przychód (wypłacone wynagrodzenie) uzyskany w danym miesiącu kalendarzowym przez zleceniobiorcę. Istotne nie jest bowiem samo określenie wysokości należnych składek za dany miesiąc, lecz stwierdzenie, czy w tym miesiącu zleceniobiorca podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wykonywania umowy zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej). Należy wziąć pod uwagę, że podleganie obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu nie jest zależne od uzyskiwania przychodu w danym miesiącu i odprowadzania z tego tytułu składek. Przede wszystkim znaczenie ma sam tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym wynikający z umowy zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej), który od początku obowiązywania umowy stwarza podstawy do objęcia ubezpieczeniem społecznym.

W związku z tym Sąd Najwyższy podziela stanowisko wyrażone w wyroku z 26 maja 2021 r., II USKP 99/21 (LEX nr 3245380), że wraz z wprowadzeniem art. 9 ust. 2c ustawy systemowej o wyborze tytułu ubezpieczenia nie decyduje termin wypłaty wynagrodzenia (przychodu), lecz sama podstawa ubezpieczenia łączona z minimalnym wynagrodzeniem. Skoro przesłanką wyłączenia z podlegania ubezpieczeniu na podstawie zlecenia jest uzyskanie wynagrodzenia z równoległego

zlecenia w wysokości nie niższej niż wynagrodzenie minimalne uzyskane w danym miesiącu rozliczenia podstawy składek, to w równym stopniu miarę tę należy odnosić do sytuacji, gdy na przykład w drugim zleceniu strony ustalają płatność wynagrodzenia dopiero co drugi miesiąc i wynagrodzenie za dwa miesiące pracy jest równe lub niewiele wyższe niż minimalne wynagrodzenie ustawowe. W takiej sytuacji wartość średniego miesięcznego wynagrodzenia jest niższa od minimalnego i dlatego nie pozwala ubezpieczonemu na „rezygnację” z ubezpieczenia z tytułu zlecenia u drugiego (pierwszego) zleceniodawcy (art. 9 ust. 2 i ust. 2c ustawy systemowej). Wykładnia funkcjonalna przemawia więc za wnioskiem, że nie wystarcza skumulowanie wynagrodzenia za dwa miesiące, aby „zrezygnować” z ubezpieczenia z drugiego zlecenia, gdyż wybór ubezpieczenia jest uwarunkowany uzyskaniem w drugim zleceniu co najmniej wartości średniej nie niższej niż minimalna wysokość wynagrodzenia w każdym miesiącu podlegania ubezpieczeniu.

Obowiązujące przed 1 stycznia 2017 r. przepisy nie przewidywały obowiązku comiesięcznej wypłaty wynagrodzenia z tytułu umów zlecenia zawartych na okres dłuższy niż miesiąc i w ustalonej minimalnej stawce godzinowej. Jednakże funkcjonowały przepisy odnoszące się do minimalnego wynagrodzenia za pracę, przy uwzględnieniu art. 85 § 2 k.p., który zobowiązuje do wypłaty wynagrodzenia za pracę co najmniej raz w miesiącu, w stałym i ustalonym z góry terminie. W związku z tym unormowaniem pozostaje ustawa systemowa, która w stosunku do wszystkich płatników wprowadza obowiązek raportowania co miesiąc o podstawie wymiaru składki (art. 41 ust. 3 pkt 4 lit. b). Ten aspekt decyduje zaś o sposobie rozumienia art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, a konkretnie o tym, że porównanie podstawy wymiaru składki z minimalnym wynagrodzeniem za pracę następuje (i następowało) w ujęciu miesięcznym. Podsumowując przedstawione stanowisko, należy uznać, że podstawę wymiaru składki w danym miesiącu stanowi iloczyn umówionej stawki godzinowej pomnożonej przez liczbę godzin przepracowanych w tym miesiącu, niezależnie od tego, jak strony się umówiły w zakresie terminów płatności wynagrodzenia.

Ubocznie jedynie można wyrazić pogląd, że art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest

niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Ustawa nie stanowi przy tym, że chodzi jedynie o „częściowe” podleganie ubezpieczeniom z innych tytułów. Oznacza to, że jako podstawę wymiaru składek należy uwzględnić cały przychód z kolejnej umowy zlecenia, a nie tylko jego część, która uzupełnia przychód z umowy pierwszej do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Z przepisu nie wynika także, aby granicą podstawy wymiaru składek miała być kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Kwota ta ma bowiem znaczenie tylko dla zastosowania reguły szczególnej z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, stanowiąc element jej hipotezy. Nie jest ona natomiast wskazana w jej dyspozycji. W konsekwencji należałoby uznać, że obciążony składką na ubezpieczenia społeczne jest cały przychód z umowy zlecenia stanowiącej na mocy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej kolejny tytuł ubezpieczenia.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

[r.g.]